

גולשים לחופים בטוחים

רציונל

האינטרנט הוא אוטוסטראדת מידע, כלי מרתק עבור ילדים ומבוגרים. הוא קניין וירטואלי ענק, כמו עיר גדולה שיש בה ספריות, מוזיאונים, מרכזי קניות ומקומות בילוי. טכנולוגיה חדשה זו מזמנת למשתמשים בה חוויה מסוג אחר. הם יכולים להרגיש ולהתנהג באופן שונה, וכל זאת בגלל מאפייניו הייחודיים של האינטרנט: הוא מאפשר לגולשים בו להישאר אנונימיים, לשמור על פרטיותם, ולתקשר ללא חשש מחשיפה אישית, משיפוטים ומביקורתיות מצד אחרים. הוא מאפשר לפגוש חברים חדשים, לפתח קשרים חדשים, הוא מקרב רחוקים.

אולם, בסביבה חדשה זו ישנן גם סכנות: חשיפה לאנשים בלתי רצויים (מתחזים, סוטים וכו') וחשיפה לחומרים מזיקים (גזענות, אלימות, פורנוגרפיה וצוד). האינטרנט הוא כמו אוקיינוס גדול – שופע טוב, אך שורצים בו גם כרישים. אין זה אומר שלא כדאי לגלוש בו, אלא שיש להיזהר.

האינטרנט משמש רבים מהתלמידים הן כאמצעי ללמידה והן כאמצעי בילוי פנאי ההולך וגדל, וכדרך להתקשרויות חברתיות. מערכת החינוך אינה יכולה להתעלם מטכנולוגיה חדשה זו, ממקורות המידע הווירטואליים המשמשים את התלמידים, ומדרכי ההתקשרות החביבות עליהם, אשר לעיתים חוצות מוסכמות חברתיות ומנוגדות לערכי המשפחה.

יש לצפות כי התערבות חינוכית תגבש התנהגויות גלישה אתיות, יעילות וזהירות, המפעילות שיקול דעת מושכל וביקורת, שיאפשר הנאה מיתרונות הרשת מחד-גיסא, ומאידך-גיסא – זיהוי ואיתור מצבי גלישה וסוגי תקשורת שיש בהם סיכונים, ופיתוח כישורים שיאפשרו להתמודד עמם באופן יעיל.

מטרות

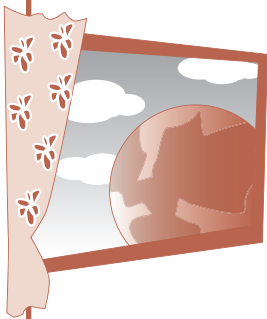
1. הכרת היתרונות והחסרונות המדיום הזה.
2. הגברת המודעות של התלמידים להרגלי הגלישה שלהם ושל חבריהם, כפוגעים פוטנציאליים.
3. הכרה באחריות הגולשים לשלומם מול סכנות ברשת.
4. לקיחת חלק פעיל ביצירת כללי אתיקה לגלישה בטוחה ואתית.

ילדים ובני נוער רואים את מסך המחשב שלהם כשדה פעולה מוכר ואשר בו הם שולטים היטב. האינטרנט פותח אפשרויות רבות ללמידה, לפתיחת אופקים חדשים, ליצירת קשרים ועוד. אבל ישנן גם סכנות. בשיחות עם תלמידים הם מכחישים בדרך-כלל את קיומה של סכנה ברשת, ואת הצורך לנקוט זהירות. חלקם בטוחים שלא יאונה להם כל רע, וכי ניתן לסמוך עליהם ללא חשש, בבחינת "לנו זה לא יקרה". מפגש זה מכוון להציג עמדות שונות של תלמידים ביחס לפוטנציאל האינטרנט.

מהלך:

1. המורה תציג בפני הכיתה משפטים שנאמרו על-ידי בני נוער בשיחה על הגלישה באינטרנט. כל משפט יירשם על רצועת נייר. רצועות הנייר יפוזרו בכיתה, והתלמידים יוזמנו להסתובב ולעמוד ליד המשפט שעמו הם **אינם** מסכימים. להלן קטעי הדברים:

- המחשב מגביל את יכולת הפיקוח של ההורים עלינו...
- אי-אפשר לעבוד עלי. אני יודעת להבחין מה אמיתי ומה מזויף...
- אני תמיד יכול לצאת מכל מצב...
- גולשים מגיעים רק לאתרים שאותם הם מחפשים...
- למה פוחדים מן האינטרנט וכועסים עליו, הרי יושב מולו גולש אנושי שאפשר לסמוך עליו...
- באינטרנט מכירים אנשים על-פני הגלובוס - אך זו אינה חברות...
- הסיכון אינו טמון באינטרנט, אלא בהתנהגות הגולשים...
- ההורים חוששים מקניות ומפיתויים ברשת...
- האינטרנט מלא במידע מעוות ובלתי אמין...
- בהחלט, יש צורך בהפעלת בקרות...
- האינטרנט יכול להפיג את הבדידות שלי...
- להורים אין השפעה על גלישת ילדיהם באינטרנט... הם אינם שולטים במדיום..
- האינטרנט מאפשר להיות אמיתי בקשר עם בני אדם...
- גם מי שאין לו חברים יכול למצוא חבר אמיתי באינטרנט...

למורה,

ייווצרו קבוצות של תלמידים שנעמדו על-יד אחד המשפטים, ולחלופין ייתכן שליד חלק מן המשפטים יעמדו תלמידים בודדים.

2. כל קבוצת תלמידים (תלמידים בודדים יצוותו יחד) תתבקש לדון בשאלות הבאות:

■ מה מעורר אצלם אי-הסכמה במשפט?

■ מהי עמדת המוצא של הנער או הנערה המצוטטים במשפט זה?

■ האם יש צורך בכישורים מיוחדים / וירטואליים לשם גלישה בטוחה?

3. במליאה תציג כל קבוצת תלמידים את העמדה שלה ביחס למשפט הנבחר, וכן את עמדתה ביחס לשאלה האחרונה (הצורך בכישורים מיוחדים).

4. לאחר הצגת הדברים תציע המורה לתלמידים לבחון את שנאמר בכיתה בדרך הבאה:

"נניח שבמהלך השיחה האחרונה הסתתר בכיתה עיתונאי והאזין לכל הדיון. מחר בבוקר הוא יפרסם כתבה בעיתון שתישא את הכותרת "בני נוער מפתחים 'אנטי-וירוס' כנגד סכנות המחשב?"

■ מה תהיה כותרת המשנה?

■ מה יהיה תוכן הכתבה?

התקשורת ברשת היא מדיום שלא הכרנו עד לעת האחרונה. היא מאופיינת בהיותה מרוחקת ובד בבד מקרבת בין זרים ומשנה את אופיים של היחסים הבין-אישיים.

הביטוי "קרבה וירטואלית" נושא בחובו שתי משמעויות. האחת שמה את הדגש על "וירטואליות", המעוררת סימן שאלה ביחס לאיכות הקרבה שנוצרת, כאשר מרחק גיאוגרפי רב מפריד בין המתקשרים, השומרים על אנונימיות, מסתתרים מאחורי דמויות שונות, ונעלמים מהרשת ללא כל מחויבות הדדית.

המשמעות השנייה מדגישה את היבט הקרבה בין הגולשים, ואת האפשרות ליצור קשר שהמראה החיצוני בו אינו גורם מסנן. דווקא הריחוק מאפשר הבעה כנה וחופשית, חשיפה עצמית, וביטוי רגשי וערכי ישיר שקשים להבעה במפגש פנים אל פנים. הוא יוצר אינטימיות רבה ומפעיל את הדמיון.

שני המפגשים הבאים מכוונים להאיר כל אחת מן המשמעויות, על האפשרויות הגלומות בה ועל הסיכונים שבה.

שיעור ראשון

מהלך:

1. המורה תקרא לתלמידים את הפתיח הבא:

דני לומד בכיתה ח'. בבית-הספר הוא שקט מאוד, כמעט שאינו מוציא מילה... בהפסקות הוא מסתובב לבדו בחצר, הוא די בודד.

בחודשים האחרונים גילה דני את האפשרות ליצור קשרים באמצעות האינטרנט. הוא גילה שהוא יכול לפנות לאנשים והם אכן מגיבים לפנייתו... אפילו בנות עונות לו. פתאום העולם נראה לו שונה... יש לו חיים חדשים.

בשבוע האחרון הוא מתכתב בקצב עם נערה בת גילו, שנראה שהיא מתעניינת בו מאוד. היא אפילו הציעה שייפגשו...

2. התלמידים יעבדו בקבוצות בנות 4 תלמידים כל אחת. המורה תחלק לתלמידים את השאלות הבאות.

כל קבוצה תבחר שני נושאים ותפתח בהם דיון.

■ תקשורת ברשת מאופיינת בהיותה **תקשורת מרוחקת** - מה יתרונותיה ומה מגרעותיה???

■ מה ביחסי הרשת מחזק את **תחושת הקרבה** בין הגולשים? כיצד ניתן להסביר את התופעה שבני נוער סגורים כתבטאים בחופשיות ברשת, ולעיתים מתגלים כיצירתיים ביותר? מה ביחסי הרשת עלול **להרחיק** גולשים **מסביבתם הקרובה**?

- **כללי התקשורת** ברשת שונים מכללי התקשורת במציאות. מה משמעות הדבר עבורכם?
 - גולשים מספרים על ההזדמנות **לביטוי עצמי** כן ואמיתי ברשת – למה הם מתכוונים?
 - כאשר **קשר וירטואלי הופך לקשר במציאות** – כיצד מתמודדים עם המעבר מזהות בדויה לזהות אמיתית, כיצד נשמרים מפני **כוונות זדון?** (כללי זהירות!!!).
 - ברשת קיימות אפשרויות להצטרף לקבוצות **תמיכה** ולקבוצות דיון שונות. מה המיוחד בתמיכה וירטואלית?
 - ישנם בני נוצר המפתחים **יחסי חברות ברשת**. אחרים טוענים שאלה אינם תחליף לחברות... למה הם מתכוונים?
3. לאחר הדיון תרשום כל קבוצה על בריסטול טובנות אחדות, רעיונות ואזהרות שאותן היא רוצה להביא לפני הכיתה.
 - אפשר לבדוק אם כדאי לתלות את התוצרים לאורך זמן בכיתה.
 4. במליאה תזמין המורה תלמידים להגיב ולהתייחס לדברים שעולים.

חשוב לזכור,

יש לאפשר שיח פתוח, להקשיב לקולות שנשמעים, ולהתריע בעיקר מפני סכנות משמעותיות. כדאי להימנע משיפוטיות, ולאפשר לכל הקולות להישמע.

שיעור שני

מהלך:

1. המורה תציג בפני התלמידים את הכותרת הבאה הלקוחה מהעיתון האינטרנטי "כאן נעים" מסוף ינואר 2007:

ביזכרון יעקב: חיזור אכזרי באמצעות האינטרנט הפך נערה בת 13 לשפחת מין

בזוגות

2. התלמידים יוזמנו לחזור אחורנית במכונת הזמן, ולתאר כיצד התפתח הקשר בין הנערה בת ה-13 לבין המחזר (המבוגר), עד שהקשר נחשף וה"מחזר" נעצר. בכל אחד מהשלבים בקשר יוזמנו התלמידים לכתוב משפטים שהנערה אמרה **לעצמה**, משפטים שאפשרו לה להמשיך את הקשר. יש להתמקד בנקודות הזמן הבאות:
 - יצירת הקשר הראשוני באינטרנט.
 - ביסוס הקשר.
 - ההחלטה להיפגש עם "המחזר" בראשונה.
 - ההחלטה להיפגש עם המחזר בפעם השנייה.

במליאה

3. יירשמו כל המשפטים על הלוח ויתקיים דיון.

להלן הצעות לשאלות המנחות את הדיון:

- האם משפט כלשהו חוזר יותר מפעם אחת?
 - האם ניתן לאתר מאפיינים משותפים לכל המשפטים?
 - איך אפשר להבין את המשיכה של נערה זו, ובני נוער בכלל, למפגשים עם אנשים זרים שהכירו באינטרנט?
 - כמו בגלישת גלים, ניתן להשתמש בדימוי הדגלים שעל סוכת המציל ולסיין "מצבי גלישה" על-פי שלושה דגלים:
 - דגל לבן = גלישה בטוחה.
 - דגל אדום = רמזי סכנה.
 - דגל שחור = גלישה מסוכנת ואסורה.
- הדיון במליאה יסתיים בעריכת רשימה של כללי זהירות ושל סימנים לזיהוי מוקדם של מצבי גלישה.

מסרים שחשוב להדגיש

- זה אכן טבעי לשאוף לתחושה הנעימה שמעורר תהליך החיזור. זה אף טבעי שמתעוררת סקרנות רבה ביחס למראהו של האדם, שמגלה כלפינו חיבה גדולה כל כך ומצוניין בנו.
- להתרגש מותר - להסתכן אסור. עדיף שלא לקבוע פגישות עיוורות עם אנשים שהכרתם באמצעות האינטרנט. אם בכל זאת עשיתם זאת - זכרו! יש להיפגש בלוויית של חבר.

מפגש מס' 26 להיות מישהו אחר - היכן הגבול?

מתבגרים הגולשים ברשת אינם רק קורבנות פוטנציאליים, יש ביניהם גם פוגעים פוטנציאליים. לאפשרות להישאר אנונימי, בלתי ידוע ולא להיחשף לביקורת, שתי פנים:

הפן החיובי - מאפשר יצירתיות, פתיחות ליצירת קשרים חדשים, ביטוי עצמי, הפלגה על כנפי הדמיון, ביטוי של צדדים חבויים באישיות ודיאלוג אמיתי וכן.

הפן השלילי - מאפשר להטעות, להעמיד פנים, לרמות ואף לפגוע בגולשים אחרים. אם יהפוך האינטרנט ל"מערב פרוע" ללא חוקים וכללים, שבו הכול מותר - נפסיד כולנו.

הגלישה ברשת מעמידה במבחן את יכולת העמידה בפיתוי שמציבה האנונימיות בפני הגולשים. פיתוי זה מחייב דיון על משמעת עצמית ועל משמעותה של אתיקה בהתנהגותם של גולשים למרות היעדרה של אכיפה ברשת.

מהלך:

1. המורה תקרא את הקטע הבא הלקוח מתוך אתר אינטרנט*:

אם בחיים שמחוץ לאינטרנט אנחנו מתחפשים רק בפורים, הרי שברשת יש לנו אפשרות להתחפש סדי יום, ואפילו כמה פעמים ביום. באינטרנט לא צריך חסון תלבושות כדי להחליף דמויות, גם לא צריך איפור מיוחד. בעולם של הציאטים והפורומים, יענקל'ה יכול להפוך לאורן, תימנייה יכולה להפוך בלונדינית, בן 60 יכול להשיל 40 שנה מגילו, ודניאל יכול להפוך דניאלה, או להפך. את כל זה אפשר לעשות מול המחשב, בלי לזוז מהכיסא, מצוידים במקלדת, בכוחות המחשבה ובמצב הרוח המתאים.

רוב האנשים רק משתעשעים בכך, כמו ילדות הנועלות את נעלי העקב של אימא ומושחות את שפתיהן בשפתון אדום. אבל מי שרוצה, יכול, בחסות התחפושת, ללכת עם זה עד הסוף.

בקבוצות

2. הכיתה תתחלק לכמה קבוצות. הדיון בכל קבוצה יתמקד במשפט "ללכת עם זה עד הסוף" בהיבט החיובי ובהיבט השלילי.

להלן שאלות לדיון:

- למה הכוונה ב"ללכת עם זה עד הסוף"?
- על אילו צרכים עונה ההתנהגות של "ללכת עם זה עד הסוף"?

* הקטע לקוח מתוך אתר האינטרנט של שרית פרקול.

- מהו הפיתוי ב"ללכת עד הסוף"?
- מתי חשוב להתגבר על הפיתוי?
- איך מתגברים על הפיתוי?
- באינטרנט כתבטאים שני הצדדים (לפחות): זה שמתחפש וזה שאינו יודע מי באמת עומד לפניו (וגם הוא לפעמים מתחפש). נסו להיכנס לנעליים של זה האחרון. מה קורה לז? מה הוא מרגיש?
- מהם הגבולות של "ללכת עד הסוף"?
- הציצו כללים לגלישה אתית ברשת.

במליאה

3. המורה תאסוף סן הקבוצות את התובנות שאליהם הגיעו.
 4. הכללים לגלישה אתית ברשת יירשמו על הלוח.
 5. **דיון בשאלה:**
- מה ניתן לעשות על מנת ליישם כללים אלה?